

Hrvoje Relja

Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Sinjska 2, HR–21000 Split
hrelja@ffst.hr

Aspekti filozofije globalizacije u enciklici ***Caritas in veritate***

Sažetak

Najnovija enciklika pape Benedikta XVI *Caritas in veritate*, kao i prethodne enciklike posvećene socijalnoj tematici, najreprezentativniji su dio opusa katoličkog socijalnog nauka koji u svijetlu judeo-kršćanske Objave i općih načela kršćanske filozofije raščlanjuje aktualne svjetske društvene prilike.

U članku se razložila prožetost socijalnog nauka Crkve filozofijom te ukazalo na metafizičke specifičnosti te filozofije, koja sačinjava, kako se je pokazalo, filozofski okvir enciklike *Caritas in veritate*. Analizom logike filozofskog diskursa Benedikta XVI koja inkorporira, u taj filozofski okvir, načelo besplatnosti kao izraz ljudskog bratstva, nastojalo se ukazati na doprinos enciklike *Caritas in veritate* aktualnim promišljanjima filozofije globalizacije.

Ključne riječi

globalizacija, besplatnost, enciklika, ljubav u istini, Benedikt XVI

Enciklika pape Benedikta XVI *Caritas in veritate*, kao i enciklike njegovih prethodnika posvećene socijalnoj tematici, najreprezentativniji su dio korpusa katoličkog socijalnog nauka. Odmah naglašavam da je riječ enciklici kao reprezentantu katoličkog socijalnog nauka, a imajući u vidu da je tema našega članka aspekti filozofije globalizacije u enciklici *Caritas in veritate*, naglasak se stavlja na filozofske aspekte enciklike, ne na teološke, na što bi upućivala činjenica da je riječ o papinoj enciklici. U izlaganju ću stoga najprije pokazati na koji je način filozofija prisutna u ovom i ovakvim crkvenim dokumentima, a zatim se usredotočiti na aspekte globalizacije u njoj sadržane. Stoga je članak strukturiran kao odgovor na tri pitanja:

1. Zašto u filozofskom članku govoriti o crkvenom (teološkom) dokumentu?
2. O kakvoj je filozofiji riječ u enciklici *Caritas in veritate*?
3. Koji je doprinos enciklike u filozofiji globalizacije?

1. Zašto u filozofskom članku govoriti o crkvenom (teološkom) dokumentu?

Da bi odgovorili na to pitanje, razmotrit ćemo kako samo crkveno učiteljstvo gleda na epistemološki karakter socijalnog nauka crkve i njezina odnosa prema filozofiji.

Tako u enciklici *Sollicitudo rei socialis* papa Ivan Pavao II naglašava da socijalni nauk crkve nije ideološki ili pragmatički sustav nego

»... brižljivo izrađena formulacija rezultata pomnog razmišljanja o složenoj zbilji ljudske egzistencije u društvu i na međunarodnoj razini, i to u *svjetlu vjere i crkvene predaje*. Njegov je osnovni cilj da tu zbilju protumači, pri čemu ispituje je li u skladu sa *smjericama evanđeoskog učenja o čovjeku* i o njegovom zemaljskom, a ujedno i transcendentnom pozivu, te da na temelju toga pruži *putokaz kršćanskog življenja*.«¹

Iz svih navedenih karakteristika je razvidno da je socijalni nauk Crkve teološke naravi. Stoga, kao i svaki teološki nauk, tako i

»... socijalni nauk svoj bitni temelj ima u biblijskoj Objavi i u Predaji Crkve. Iz tog izvora, koji dolazi odozgo, on crpi nadahnuće i svjetlo kako bi shvatio, prosuđivao i usmjeravao ljudsko iskustvo i povijest.«²

No, taj teološki izvor zbog subjekta koji ga prima i elaborira, čovjeka teologa, nužno uključuje i jedan drugi aspekt, razum. Tako se u istom dokumentu navodi:

»Vjera, koja prihvaća božansku riječ i provodi je u praksi djelotvorno zajednički djeluje s razumom. Razboritost vjere, osobito vjere usmjerene na praksu, strukturirana je od razuma i koristi se svim doprinosima koje on pruža.«³

Svaki, dakle, teološki nauk zajedno povezuje *fides et ratio*, vjeru i razum, i upravo zato svaka teologija implicira filozofiju kao stožernu znanost razuma. Tu strukturalnu, nutarnju, potrebu teologije za filozofijom papa Ivan Pavao II objašnjava u enciklici *Fides et ratio* sljedećim riječima:

»Budući da je teološko istraživanje djelo kritičkoga razuma pod svjetlom vjere, ono u cjelini pretpostavlja i zahtijeva razum odgojen i uobličen spoznajama i dokazima.«⁴

Na drugačiji način kazano, teologija kao znanost o vjeri po vjeri, ukoliko je znanost ima epistemološki karakter koji zahtijeva nutarnju konstitutivnu prožetost filozofijom, tj. »*teologija po sebi poziva na filozofiranje*«. ⁵ Teologija, uz te nutarnje strukturalne razloge, također zahtijeva filozofiju i zbog, nazovimo to tako, vanjskih argumentacijskih razloga, od kojih je teologija neodvojiva ukoliko sredstvo iskazivanja razumnosti vjere, koja je nužna za njezino širenje i prihvaćanje, kako u istoj enciklici naglašava papa:

»Teologija, nadalje, treba filozofiju s kojom uspostavlja dijalog da bi potvrdila razumljivost i opću istinu svojih načela.«⁶

Objedinjujući ta dva aspekta teologije, Ivan Pavao II zaključuje da Crkveni nauk

»... filozofiju drži nužnim oruđem pomoću kojega bi razum dublje istražio vjeru i istina se evanđelja podijelila onima koji je još nisu upoznali.«⁷

Potrebno je uočiti da iz samih razloga koji utemeljuju potrebu teologije za filozofijom proizlazi potreba za autonomnošću te iste filozofije, jer, kako smo vidjeli, teologija zahtijeva filozofiju baš kao filozofiju, tj. onu filozofiju koja djeluje prema vlastitim zakonima i oslanja se samo na vlastite snage, upravo onako kako papa Ivan Pavao II tumači u već spomenutoj enciklici:

»Filozofija, čak i onda kada stupa u odnos s teologijom, mora djelovati u skladu sa svojim metodama i pravilima; inače ne bi bilo jamstva da se ona kreće prema istini i da teži k njoj u procesu koji treba provjeravati razumom. Od male bi pomoći bila neka filozofija koja ne bi proizlazila od razuma koji postupi prema svojim vlastitim načelima i osobitim metodologijama. Glavna stvar pritom i korijen samostalnosti nalazi se u tome što razum po svojoj naravi stremi k istini i, osim toga, sam ima nužna sredstva da je dosegne.«⁸

U odnosu na ostale teološke discipline, socijalni nauk Crkve ima još značajniju vezu s filozofijom, jer se iz samog objavljenog nauka, teološkog izvora, teološki izvodi da se normativna uređenost društva ograničava na naravni za-

kon, tj. da je u potpunosti unutar razumom dohvatljivog područja. Imajući u vidu tu ograničenost na naravni zakon, Kompendij socijalnog nauka Crkve u br. 75 objašnjava:

»Vjera i razum dva su spoznajna puta socijalnog nauka, jer postoje dva izvora iz kojih se ona napaja: Objava i ljudska narav.«⁹

Dva izvora od kojih svaki ponaosob, na svoj specifični način, obuhvaća cijelo područje socijalnog nauka Crkve, tj. sama narav socijalnog nauka Crkve zahtijeva da se sva načela koja naučava moraju moći argumentirati i teološki i filozofski.

»Stoga, na društvenom području, vjera ne nudi drugo nego samo veću sigurnost u spoznaji koji čovjek može dohvatiti svojim razumom.«¹⁰

Drugim riječima kazano:

»Crkva, sa svojim društvenim naukom, odlučno ukazuje na one *kriterije* koji mogu prosvjetliti um svih ljudi koji se iskreno brinu za opće dobro, na način da prepoznaju [samim svojim razumom], u povijesnim prilikama u kojima se nalaze i žive, zahtjeve prirodnog moralnog reda, kriterije koji, što se tiče vjernika, sačinjavaju sigurne smjernice za život po *evandeoskom moralu*.«¹¹

Zbog te izvorne veze s ljudskom naravi, socijalni nauk Crkve je, za razliku od ostalih teoloških disciplina, okarakteriziran trima specifičnostima:

1. sadržaj socijalnog nauka, iako je vezan i nadahnut Objavom, u cijelosti je dohvatljiv razumom, tj. filozofskom argumentacijom. Iz čega onda slijedi
2. da »On [socijalni nauk Crkve] svima pruža objašnjenje istina koje iznosi i obaveze koje sa sobom nosi: može naići na prihvaćanje i sudionništvo svijui [ljudi, neovisno o religijskom uvjerenju]«,¹² te konačno
3. socijalni nauk Crkve ima interdisciplinarnu dimenziju, jer unutar svoje filozofske argumentacije integrira sva znanja vezana za ljudsku narav i društvo, bilo da dolaze iz političkih, ekonomskih, socioloških, psiholoških, pedagoških ili antropoloških znanosti.

Pošto smo, evo, vidjeli da su filozofija i filozofsko argumentiranje sastavni dio socijalnog nauka Crkve, pa prema tome i svake socijalne enciklike, promotrimo sada kakva je filozofija sadržana u enciklici *Caritas in veritate*.

1
Ivan Pavao II, *Enciklika Sollicitudo rei socialis*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1987., br. 41; kurziv naš.

2
Papinsko vijeće »Iustitia et pax«, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Centar za promicanje socijalnoga nauka Crkve HBK i Komisije HBK »Iustitia et pax«, Zagreb 2005., br. 74.

3
Ibid.

4
Ivan Pavao II, *Enciklika 'Fides et ratio'*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1999., br. 77.

5
Ibid.

6
Ibid.

7
Ibid., br. 5.

8
Ibid., br. 49.

9
Papinsko vijeće »Iustitia et pax«, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, br. 75.

10
Enrique Colom, *Scelti in Cristo per essere santi. Morale sociale*, Edusc, Rim 2008., str. 106.

11
Antonio Livi, *Filozofija e teologija*, Edizione Studio Domenicano, Bologna 2009., str. 270.

12
Papinsko vijeće »Iustitia et pax«, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, br. 75.

2. Kakva je filozofija u enciklici *Caritas in veritate*?

Odmah recimo da je razvidno iz svakog dijela enciklike kako filozofija, u njoj prisutna, nadilazi pozitivističko poimanje čovjeka i društva. Kazano preciznije, iz svakog njenog dijela iščitava se metafizički karakter kao temeljno određenje filozofije u enciklici *Caritas in veritate*. To određenje crkveni nauk smatra bitnim za filozofiju kao takvu, kao što je već naglasio papa Ivan Pavao II u enciklici *Fides et ratio*, enciklici koja je posvećena upravo značenju filozofije.

»Filozofiji je potrebna *uistinu metafizička* narav koja može nadići iskustvene danosti tako da, tražeći istinu, može doprijeti do nečega apsolutno krajnjeg i temeljnog.«¹³

Uz to, potvrđuje

»... kako stvarnost i istine nadilaze iskustvene činjenice i elemente te također brani čovjekovu moć kojom on spoznaje tu transcendentnu i metafizičku dimenziju na istinit i siguran, mada nesavršen i analogijski način.«¹⁴

Takvo poimanje filozofije, okarakterizirane metafizičkom naravi, svoje utemeljenje ima u *implicitnoj filozofiji*, tj. u zdravo-razumskoj spoznaji, koja je filozofiji izvor i počelo, a kojoj je filozofija znanstveni izričaj. Obrazlažući to podrijetlo filozofije u zdravo-razumskoj spoznaji, papa nas potiče da:

»Pomislimo, primjerice, na načela neproturječnosti, svršnosti i uzročnosti, na zamisao osobe kao slobodnog razumnog subjekta te na njezinu sposobnost da spozna Boga, istinu i dobro; pomislimo, isto tako, na neke glavne moralne norme koje su svima podjednako zajedničke. Ove i druge teme dokazuju, ostavimo li po strani različita školska naučavanja, da postoji uređena cjelina spoznaja u kojima se može razaznati neka vrsta duhovne baštine čovječanstva. Tako se događa da pred očima otkrivamo izvjesnu *implicitnu filozofiju*, načela koje svaki čovjek osjeća da ih ima, premda u posve općenitom i nesvjesnom obliku.«¹⁵

Ta *implicitna filozofija*, kako se ističe u enciklici *Fides et ratio*, ukazuje na otvorenost čovjeka za transcencenciju i sposobnost ljudskog razuma da je dohvati na sebi svojstven način, a to je, kao što smo gore naveli, siguran, premda nesavršen i analogijski način. Slijedeći tu misao, papa naglašava da »gdje god čovjek otkrije neki poziv za apsolutnim i transcendentnim, ondje mu se otvara prilika za metafizičko tumačenje stvarnosti.«¹⁶

Upravo taj poziv za apsolutnim i transcendentnim, kako naglašava enciklika *Caritas in veritate*, otkriva se i u ekonomiji, poslu, radu, obitelji, zajednici, prirodnim zakonima, napretku, tehnicima, itd., suprotstavljajući se tako pozitivističkom shvaćanju prema kojem jednostavne činjenice objavljuju samo sebe same, te su stoga prema pozitivističkom shvaćanju dobra samo dobra, ekonomija je samo ekonomija, biti skupa znači samo biti »blizu«, posao je samo proizvodnja, napredak samo rast i ništa ne poziva da bi bilo nešto više, niti išta nas poziva da bi bili nešto više.¹⁷

Da bi što zornije uočili stav enciklike prema tim dvjema filozofskim koncepcijama, pogledajmo, prvo, na koji su način kompatibilne sa samom vizijom socijalnog nauka kojeg enciklika definira kao *Caritas in veritate in re sociali* (ljubav u istini u društvenim pitanjima).¹⁸

Tako pozitivistička vizija, u kojoj je normativnost društvenih odnosa regulirana juspozitivistički, pretpostavlja društvo shvaćeno kao zbroj individua, a društvene odnose kao razmjenu među jednakima u čijim odnosima svaki pojedinac traži vlastito individualno dobro u suodnosu s drugim individuama. Stoga, ono što proizvodi, učvršćuje i veže društvene odnose u jednoj pozitivističkoj viziji društva ne može biti ljubav nego korist, a to je posve nekompatibilno sa socijalnim naukom Crkve.

U metafizičkoj pak viziji, koja društvo shvaća kao plod i izričaj čovjekove socijalne naravi, u društvenim odnosima se traži zajedničko dobro, dobro ljudske društvene naravi, koje je i moje i tvoje, dobro jer je zajedničko ljudsko dobro. Uz to, kako se to dobro traži radi njega samoga, možemo reći da je ljubav ono što proizvodi, učvršćuje i veže društvene odnose, dakle upravo ono što naučava socijalni nauk.¹⁹

Na poseban je način razvidan metafizički karakter enciklikine filozofije u njezinu zahtjevu da ljubav, koja nadahnjuje društvene odnose, treba biti u istini, kao što se to i iščitava iz samog naslova enciklike *Caritas in veritate*.

Taj zahtjev enciklike proizlazi i iz same naravi ljubavi, jer željeti i učiniti nekome dobro znači željeti i učiniti dobro kao takvo, tj. kao njegovo istinsko dobro, a ne kao moju viziju njegova dobra. Pojasnimo to na sljedećem primjeru: za čovjeka, na primjer, koji je gladan, istinsko dobro je hrana i onaj koji bi mu dao na primjer odjeću, a ne hranu, ne bi ga ljubio u istini.

Znajući da je metafizička filozofija jedina koja daje pozitivan odgovor na pitanje što je ljudsko istinsko dobro: opće i pojedinačno?; kao i na ono još radikalnije: postoji li istinsko dobro i koji mu je temelj?, zaključujemo da je ona, metafizička filozofija, jedina filozofija koja može zadovoljiti zahtjevu enciklike da filozofski elaborira »ljubav u istini«.

3. Koji je doprinos enciklike u filozofiji globalizacije?

Prije nego se uputimo u iznošenje specifične novosti enciklike, podsjetimo se na dosadašnje glavne značajke društvenog nauka Crkve iznesene o problemu globalizacije kako bi što bolje pozicionirali i uočili novost koju donosi ova enciklika. Iako još od enciklike pape Ivan XXIII *Pacem in terris*,²⁰ objavljene 1963. godine, pape ukazuju na specifičnosti nove društvene stvarnosti koja će poslije biti nazvana *globalizacijom*, prva enciklika koja analizira tu novu društvenu stvarnost pod tim imenom je *Centesimus annus* Ivana Pavla II objavljena 1991.²¹ U njoj papa tako ističe:

»Danas se provodi tzv. 'globalizacija gospodarstva', pojava koju ne smijemo omalovažavati jer je kadra stvoriti izvanredne prigode većeg blagostanja. No sve se više osjeća potreba da toj sve većoj internacionalizaciji gospodarstva odgovaraju valjana međunarodna tijela nadzora i vodstva, koja će usmjeravati samo gospodarstvo prema općem dobru, što sada nijedna poje-

13

Ivan Pavao II, *Enciklika 'Fides et ratio'*, br. 83.

14

Ibid.

15

Ibid., br. 4.

16

Ibid., br. 83.

17

Usp. Giampaolo Crepaldi, »Conferenza stampa di presentazione dell'enciclica del Santo Padre Benedetto XVI dal titolo: 'Caritas In Veritate', 07. 07. 2009.«, na: http://212.77.1.245/news_services/bulletin/news/24136.php?index=24136&lang=it.

18

Benedikt XVI, *Enciklika 'Caritas in veritate' – Ljubav u istini*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2009., br. 5.

19

Usp. Carlo Caffarra, »Lectio Magistralis In occasione della presentazione della 'Caritas in Veritate' (25 Settembre 2009)«, na: <http://www.caffarra.it/relazione201109.php>.

20

Usp. Ivan XXIII, »Enciklika *Pacem in terris*«, u: Marijan Valković (ur.), *Sto godina katoličkog socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991., br. 130.

21

Usp. Luka Tomašević, *Crkva pred izazovom globalizacije. Vrednovanje i kršćansko propitivanje*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 2007., str. 132.

dina država, makar i ona najmoćnija, nije kadra učiniti. Da bi se mogao postići takav rezultat, potrebno je da poraste skladna suradnja između velikih zemalja i da u međunarodnim tijelima budu pravedno zastupljeni interesi velike ljudske obitelji. Potrebno je, također, da ta tijela, procjenjujući posljedice svojih odluka, uvijek vode na odgovarajući način računa o onim narodima ili zemljama koje malo utječu na međunarodno tržište, ali obiluju življim i bolnijim potrebama, te im je nužna veća pomoć za njihov razvitak.«²²

U ovom prvom osvrtu na globalizaciju, Ivan Pavao II donosi temeljne odrednice koje će se provlačiti kroz sve buduće intervjue o toj problematici, a to su:

1. da je globalizacija instrument koji može stvoriti izvanredne prigode većega blagostanja za čovječanstvo;
2. da globalizacija sama po sebi nije jamac ostvarenja općeg dobra;
3. da bi globalizacija bila usmjerena k ostvarenju općeg dobra, za čim bi trebale težiti sve društvene stvarnosti, potrebno je da globalizacijski procesi budu nadzirani od međunarodnih autoriteta i drugih socijalnih snaga koje će se voditi principima supsidijarnosti i solidarnosti.

U drugom²³ i trećem²⁴ intervjuu koji se odnose na globalizaciju, papa upozorava na opasnosti globalizacijskih procesa koji se, bez upravo navedenih mehanizama kontrole vođenih principima supsidijarnosti i solidarnosti, vode isključivo logikom tržišta. Nužna posljedica takvih procesa je zapostavljanje nekih društvenih skupina kao i nekih istinskih ljudskih dobara. Osim toga, papa u tim intervjuima ističe da globalizacijski procesi, vođeni isključivo logikom tržišta, sami po sebi proizvode jedan oblik globalne kulture koja počiva na utilitarizmu i etičkom relativizmu. Takva kultura onda, snagom tih istih procesa, teži ka pravome kulturnom kolonijalizmu. Sve to skupa upravo je suprotno od onoga što bi globalizacija, prema Crkvenom nauku, trebala biti, tj. »prilika za razvoj zajedničke svijesti o zajedničkoj pripadnosti ljudskog roda i razvoja,«²⁵ trebala bi se, dakle, moći okarakterizirati kao *globalizacija solidarnosti*. Problem globalizacije stoga, prema Ivanu Pavlu II, predstavlja jedan veliki izazov za Crkvu i društvo jer »globalizacija solidarnosti zahtijeva jednu novu kulturu, nova pravila, nove institucije na nacionalnoj i internacionalnoj razini.«²⁶

Uz već spomenutu potrebu, navedenu u dosadašnjim dokumentima Crkvenog učiteljstva, da se globalizacijski procesi transformiraju u *globalizaciju solidarnosti*, u enciklici *Caritas in veritate* posebno je naglašen jedan njezin do sada neistican vid, a to je princip besplatnosti. Usredotočimo se sada na metafizičke aspekte načina na koji Papa Benedikt XVI obrazlaže taj princip.

Razmatrajući aktualnu svjetsku društveno-ekonomsku situaciju, obilježenu globalizacijskim procesom, papa u enciklici ističe da se stvarnosti involvirane u globalizacijski proces ne smiju promatrati izolirano, neovisno o njihovom ontološkom utemeljenju u ljudskoj društvenoj naravi. Iz tog ontološkog utemeljenja slijedi da svaku ljudsku djelatnost koja ima društveni karakter, bilo da je riječ o ekonomskoj, političkoj, tehničkoj, kulturnoj, itd., bitno određuje njezin odnos prema općem dobru jer je opće dobro izričaj ljudskog bratstva, tj. izričaj zajedničke ljudske društvene naravi.²⁷ Na temelju toga, Papa Benedikt XVI zaključuje da sva ljudska djelatnost, da bi bila uistinu ljudska, treba izražavati bratstvo među ljudima. Primjenjujući taj zaključak na ekonomiju on izvodi da:

»Želi li ekonomski, društveni i politički razvoj biti autentično ljudski, treba dati prostora načelu besplatnosti kao izrazu bratstva.«²⁸

Kako je u enciklici istaknuto, tu potrebu za inkorporiranjem načela besplatnosti imaju ne samo subjekti čija je nutarnja veza s općim dobrom očita, kao primjerice, države i subjekti civilnog društva, nego također i subjekti samog tržišta.²⁹ Jer »čak i ako je naš kut gledišta isključivo ekonomski, siromašne ne smijemo smatrati 'teretom' nego potencijalom [...] budući da bogati prvi imaju koristi od razvoja siromašnih.«³⁰ Uz to, dugoročno gledano, vođenje i djelovanje čistom »logikom tržišta« je ekonomski neisplativo.

No, kako papa insistira da tržište ne smijemo promatrati neovisno od njegova odnosa prema općem dobru, tj. ekonomsko promatranje ne smije apstrahirati od svjetla kojim ga obasjava socijalna filozofija i etika, tako i »svaka odluka vezana uz ekonomiju ima moralne posljedice«.³¹ Gledajući u tom svjetlu razvidno je, naglašava Benedikt XVI, da:

»Doista, ako tržištem bude vladalo jedino načelo jednake vrijednosti dobara koja se razmjenjuju, ona nikada neće moći postići onu društvenu povezanost koja mu je potrebna poradi dobrog funkcioniranja. Ako u svom djelovanju nije iznutra vođena solidarnošću i uzajamnim povjerenjem, tržište neće moći u potpunosti ispuniti svoju ekonomsku zadaću.«³²

tj. dati doprinos općem dobru, što društvo od tržišta i ekonomije zahtijeva. Kazano na drugi način, tržište i drugi globalizacijski čimbenici koji zanemaruju aspekt ljudskog bratstva, koji nužno upućuje na načelo besplatnosti, čine ljude susjedima a ne braćom, lišavajući tako ljudsko društvo sadržaja za kojim stremlje, ukoliko je ljudsko.

Zaključak

Zaključno možemo kazati da je papa Benedikt XVI u enciklici *Caritas in veritate*, slijedeći dosadašnji Crkveni nauk prema kojem »je nužno ustrajati u či-

22

Ivan Pavao II, *Enciklika stota godina – Centesimus annus*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991., br. 58.

23

Ivan Pavao II, »Poruka u povodu dana iseljenika 2000., 31. prosinca 2000.«, br. 3, na: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/migration/documents/hf_jp-ii_mes_21111999_world-migration-day-2000_it.html.

24

Ivan Pavao II, »Govor na Papinskoj akademiji društvenih znanosti, 27. travnja 2001.«, br. 2, na: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2001/documents/hf_jp-ii_spe_20010427_pc-social-sciences_it.html.

25

Usp. Luka Tomašević, *Crkva pred izazovom globalizacije. Vrednovanje i kršćansko propitivanje*, str. 140.

26

Ivan Pavao II, »Discorso ai partecipanti all'incontro promosso dalla fondazione 'Etica ed economia' di Bassano del Grappa, 17. svibnja 2001.«, br. 4, na: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2001/documents/hf_jp-ii_spe_20010517_etica-economia_it.html.

27

U enciklici se mogu iščitati dva vidika pod kojima se može razumjeti pojam bratstva: filozofski i teološki, tj. onaj kojega sam razum prepoznaje među ljudima, ukoliko su dionici iste ljudske naravi, i onaj koji po vjeri u Krista Sina Božjega shvaća da »bratstvo ima izvor u transcendentnom pozivu Boga Oca, koji nas je prvi ljubio i poučava nas po Sinu u čemu se sastoji bratska sebedarna ljubav« (Benedikt XVI, *Enciklika 'Caritas in veritate' – Ljubav u istini*, br. 19.) Naše izlaganje je u cijelosti usredotočeno samo na filozofsko, a ne teološko poimanje bratstva.

28

Benedikt XVI, *Enciklika 'Caritas in veritate' – Ljubav u istini*, br. 34.

29

Ibid., br. 38.

30

Ibid., br. 35.

31

Ibid., br. 37.

32

Ibid., br. 35.

njenici da globalizacija, kao i svaki drugi sustav, mora biti na službu ljudskoj osobi, solidarnosti i općem dobru«,³³ istaknuo da se globalizacija treba voditi i odgovorno usmjeravati prema cilju usadujući joj etičke vrijednosti kako bi služila razvoju i boljitku svih ljudi na zemlji. To zahtijeva, kako smo vidjeli iz filozofskih aspekata papine elaboracije, u svjetlu implicitnih joj metafizičkih načela, potrebu svih društvenih subjekata da u svom djelovanju inkorporiraju načelo besplatnosti, kao izraz ljudskog bratstva. Uz to, budući da taj zahtjev za načelom besplatnosti iskazuje novi aspekt globalizacije solidarnosti, možemo reći da je papa Benedikt XVI s enciklikom *Caritas in veritate* dao doprinos aktualnim promišljanjima filozofije globalizacije.

Hrvoje Relja

**Aspects of Philosophy of Globalization
in the Encyclical Letter *Caritas in veritate***

Abstract

The latest encyclical letter by the Pope Benedict XVI Caritas in veritate, similar to the former encyclicals dedicated to social issues, is the most representative part of the Catholic social teaching which analyses current world issues in the light of Judeo-Christian Revelation and general principles of Christian philosophy.

This article has expounded the philosophical background of Roman Catholic social teaching and indicated metaphysical peculiarities of that philosophy which builds, as it is shown, the philosophical foundation of the encyclical Caritas in veritate. By analyzing the logic of Benedict's philosophical discourse, which in that philosophical frame includes the principle of gratuitousness as the expression of human fraternity, we tried to show the contribution of Caritas in veritate encyclical letter to current philosophical thought about globalization.

Key words

globalization, gratuitousness, encyclical letter, love in truth, Benedict XVI

33

Ivan Pavao II., »Discurso ai partecipanti alla Plenaria della Pontificia Accademia delle Scienze Sociali«, 11. travnja 2002., br. 2, na: http://www.vatican.va/holy_father/john

[paul_ii/speeches/2002/april/documents/hf_jp-ii_spe_20020411_p-ac-social-sciences_it.html](http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2002/april/documents/hf_jp-ii_spe_20020411_p-ac-social-sciences_it.html).